

LT

LT

LT

EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 2009.6.25
KOM(2009) 295 galutinis

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

Šeštoji ekonominės ir socialinės sanglaudos pažangos ataskaita

{SEK(2009) 828 galutinis}

TURINYS

1.	Įvadas	3
2.	Kūrybiškumas ir naujovių diegimas regionų lygmeniu	4
2.1.	Kūrybiškumas	4
2.1.1.	Vietos talentų ugdymas	4
2.1.2.	Talentų ir lankytojų viliojimas	5
2.1.3.	Tolerancija	5
2.2.	Naujovių diegimas	7
2.2.1.	Naujos įmonės	8
2.2.2.	Esamos įmonės	10
2.3.	Išvada	11
3.	Teritorinė sanglauda: diskusijų pažanga	12
3.1.	Teritorinės sanglaudos apibrėžtis, aprėptis ir mastas	12
3.2.	Geresnis koordinavimas ir naujos teritorinės partnerystės	13
3.3.	Geresnis bendradarbiavimas	14
3.4.	Teritorinės sanglaudos supratimo gerinimas	15

KOMISIJOS ATASKAITA

Šeštoji ekonominės ir socialinės sanglaudos pažangos ataskaita Kūrybiški ir novatoriški regionai

1. ĮVADAS

Šioje ataskaitoje nagrinėjamas kūrybiškumas ir naujovių diegimas, nes jie gali padėti Europos Sąjungai sparčiau ir ryžtingiau įveikti dabartinę ekonominę krizę. Todėl Europos ekonomikos atkūrimo plano ir sanglaudos politikos tikslas – investicijos, kuriomis stiprinamas ES ilgalaikis konkurencingumas, pvz., verslumas, MVĮ finansavimo galimybės, žmogiškasis kapitalas, informacinės ir ryšių technologijos (IRT), ekologiškos technologijos ir energijos vartojimo efektyvumas¹. Pagal šį planą sanglaudos politika labiau derinama su Lisabonos strategija, inovacijoms 2007–2013 m. skiriant 85 mlrd. EUR². Penktojoje pažangos ataskaitoje³ pabrėžta didelė kai kurių sektorių ir ekonomikos restruktūrizavimo reikšmė regionų plėtrai. Dabartinis nuosmukis paspartins restruktūrizavimą ir labai pakenks kai kuriems sektoriams, pirmiausia užimtumas sumažės finansų, statybos ir automobilių sektoriuose.

Be to, šioje ataskaitoje tvirtinama, kad kūrybiškumas ir naujovių diegimas yra labai svarbūs regionų lygmeniu⁴. EBPO⁵ pabrėžia, kad naujovių diegimo procesas tampa vis sudėtingesnis (naujovių diegimo modeliai vis atviresni, naujinami procesai, didėja įsisavinimo bei pritaikymo svarba), todėl bendra politika negali būti visiems regionams tinkama naujovių diegimo skatinimo priemonė. Vietos lygmeniu sukauptos žinios turi būti perduotos regionams, kad šie galėtų kurti savo naujovių diegimo sistemas ir veiksmingiau naudoti žinias ir technologijas. Be to, svarbu paminėti, jog tokia šios ataskaitos tema pasirinkta dėl to, kad šie metai yra Europos kūrybiškumo ir naujovių metai.

Pagrindinis šios ataskaitos tikslas – nustatyti, kokie veiksniai skatina kūrybiškumą ir naujovių diegimą išsivysčiusiuose ir mažiau išsivysčiusiuose regionuose. Daugiausiai ataskaitoje nagrinėjamos technologinės naujovės, bet kalbama ir apie įvairias kitas netechnologines – socialines, menines, kultūrinės, procesų ir paslaugų – naujoves.

Rengiant šią ataskaitą naudotuose regionų duomenyse dar nematyti krizės poveikio. Iki 2007 m. nedarbo lygis sparčiai mažėjo ir vienodėjo (žr. 1 informacinį lapą). Bet dabar Ispanijoje, Airijoje ir trijose Baltijos valstybėse šis rodiklis sparčiai didėja; manoma, kad 2009 m. jis sieks 11–17 proc., t. y. bus du kartus didesnis nei 2007 m.⁶ Be to, prognozuojama, kad šių penkių valstybių narių ekonomikos augimas sulėtės ir pasibaigs jų tvaraus augimo laikotarpis (žr. 2 informacinį lapą).

¹ COM(2008) 876.

² SEC(2007) 1547.

³ COM(2008) 371.

⁴ 2006 m. regioninė naujovių diegimo rezultatų suvestinė (angl. *Regional innovation Scoreboard 2006*), MERIT.

⁵ 2009 m. kovo mėn. EBPO ministrų susitikimo „Novatoriškų regionų kūrimas“ santrauka.

⁶ Europos Komisijos 2009 m. pavasario ekonomikos prognozė.

Šioje ataskaitoje taip pat pateikiama teritorinės sanglaudos diskusijų, pradėtų praėjusiais metais paskelbus žaliąją knygą, santrauka.

Prie šios ataskaitos pridedama vienuolika informacinių lapų, kuriuose pateikiami ir analizuojami pagrindiniai su kūrybiškumu ir naujovių diegimu susiję rodikliai.

2. KŪRYBIŠKUMAS IR NAUJOVIŲ DIEGIMAS REGIONŲ LYGMENIU

Šioje ataskaitoje vartojama sąvoka „kūrybiškumas“ reiškia naujų naudingų idėjų generavimą⁷, o „naujovių diegimas“ – naujų naudingų idėjų įgyvendinimą praktikoje. Regionų lygmuo reiškia, kad idėja turi būti nauja ir naudinga regionui. Todėl nagrinėjamos tokios veiklos rūšys, kuriomis plečiamos pažinimo ribos ir kuriomis regionams sudaroma galimybė priartėti prie tų ribų.

2.1. Kūrybiškumas

Kaip generuojamos naujos naudingos idėjos? Nepaisant plačiai paplitusio „išradėjo atsiskyrėlio“ įvaizdžio, daugelis naujų idėjų gimsta žmonėms – ypač skirtingiems ir talentingiems – bendraujant. Tai viena iš priežasčių, kodėl miestuose pateikiama daugiausia patentų paraiškų ir kodėl miestai yra kultūrinės veiklos centrai. Norėdami paskatinti šį kūrybišką bendravimą, regionai turi ugdyti savo talentus, prisivilioti talentingų žmonių iš kitur ir būti tolerantiški įvairovei.

2.1.1. Vietos talentų ugdymas

Švietimas ir mokymas gali padėti žmonėms ugdyti talentą ir kūrybiškumą. Tačiau regionų švietimo lygis dar labai nevienodas. Regionuose, siekiančiuose regionų konkurencingumo ir užimtumo (RKU) tikslų, ir regionuose, siekiančiuose pereinamojo laikotarpio tikslų, aukštųjų mokyklų absolventų dalis yra beveik devyniais procentiniais punktais didesnė nei konvergencijos regionuose⁸ (žr. 1 paveikslą). Be to, konvergencijos regionuose gerokai mažesnis dalyvavimo mokymosi visą gyvenimą programose lygis: šis rodiklis lygus pusei RKU regionų rodiklio.

Žmogiškojo kapitalo intensyvumo (ŽKI) indeksas rodo bendrą svertinę 25–64 metų gyventojų, įgijusių vidurinį ir aukštąjį išsilavinimą, dalį (žr. 3 informacinį lapą). Daugelyje Portugalijos, Italijos, Graikijos ir Pietų Ispanijos regionų šis rodiklis yra žemas, taigi juose, rodos, mažiau skatinamas kūrybiškumas. Konvergencijos regionų ir RKU regionų atotrūkis – net devyni procentiniai punktai, tačiau konvergencijos regionuose toliau daugėjant vidurinį išsilavinimą įgyjančių žmonių, šis skirtumas sumažėjo.

2000–2007 m. ŽKI gerokai padidėjo visoje ES. Ši tendencija išliks, nes į darbo rinką ateina vis daugiau jaunimo ir aukštesnės kvalifikacijos žmonių. Vis daugiau moterų įgyja vidutinę ir aukštą kvalifikaciją. Iš tiesų jaunos moterys dabar dažnai turi aukštesnę kvalifikaciją nei jauni vyrai (žr. 4 informacinį lapą).

⁷ „Apie kūrybiškumą“ (angl. *On creativity*), 2008 m., Ernesto Villalba, JRC.

⁸ Regionai, kuriems parama palaipsniui didinama, ir regionai, kuriems parama palaipsniui mažinama, priskiriami prie pereinamojo laikotarpio regionų, nes ir vieniems, ir kitiems teikiama pereinamojo laikotarpio parama.

2.1.2. Talentų ir lankytojų viliojimas

Regionė galima padidinti talentingų žmonių dalį priviliojant talentingus žmones jame apsigyventi arba laikinai apsistoti. Nors judėjimas iš vienos šalies vietovės į kitą gali būti naudingas kai kuriems regionams ir miestams, nacionalinį talentų fondą didina tik talentų viliojimas iš užsienio. Užsienyje gimusių aukštųjų mokyklų absolventų Europos Sąjungoje yra tik 2 proc., o JAV – 6 proc.: toks lygis pasiektas tik aštuoniuose ES regionuose. Siūloma „ES mėlynoji kortelė“⁹ padės privilioti daugiau užsienio aukštųjų mokyklų absolventų.

Užsienyje gimusių darbingo amžiaus gyventojų dalis panaši į užsienyje gimusių aukštųjų mokyklų absolventų; ypač jų daug Londone, Liuksemburge, Briuselyje ir Vienoje – čia daugiau kaip vienas iš trijų gyventojų yra gimęs užsienyje (žr. 5 informacinį lapą), o daugelyje Vidurio ir Rytų Europos valstybių narių (VRE VN) tokių žmonių labai mažai. Konvergencijos regionuose tokių žmonių yra tik 3 proc., o RKU regionuose šis rodiklis keturis kartus didesnis.

Laimei, daugelis piliečių, išvykusių iš šalių ir regionų, kuriuose emigracija yra didžiausia, nenutraukia ryšių su gimtąja šalimi. Pavyzdžiui, į kai kurias VN pervedama daug piniginių perlaidų. Taip užtikrinamos didelės kapitalo įplaukos, prilygstančios vienam arba daugiau metinio BVP procentinių punktų¹⁰, tačiau dėl krizės šis rodiklis gali sumažėti.

Didėjant užimtumo galimybėms ir darbo užmokesčiui – iš dalies dėl sanglaudos politikos – ir didėjant nedarbui kai kuriose didžiausiose priimančiose VN, daug ES piliečių jau grįžo į VRE VN. Dėl to mažėja piniginių perlaidų, tačiau šie piliečiai kartu atsiveža tarptautinės patirties, didesnių verslo įžvalgų ir verslo ryšių. Praeityje Airijos ir Ispanijos gyventojų skaičius sumažėjo, nes emigracija buvo didesnė už imigraciją, bet pastaraisiais metais šių šalių gyventojų skaičius didėja dėl judėjimo ir migracijos Bendrijoje, kuriuos paskatino didelis ekonomikos augimas ir atviresnis požiūris.

Verslo kelionės taip pat skatina bendrauti ir dalytis idėjomis. Nepaisant gausesnių ir geresnių galimybių susisiekti ir bendradarbiauti internetu, tiesioginių susitikimų poreikis tebėra didelis. Verslo ir mokslo konferencijos ir toliau pritraukia gausybę žmonių iš viso pasaulio. Verslo kelionės tapo svarbiu daugelio miestų ir regionų augimo ir užimtumo šaltiniu. Dalijimasis idėjomis nėra poilsinių kelionių tikslas, bet jos gali praturtinti miestų socialinį gyvenimą ir skatinti kūrybiškumą. Vienam gyventojui tenkantis viešbučių svečių skaičius (žr. 6 informacinį lapą) rodo, kokios yra populiariausios verslo kelionių paskirties vietos, taip pat koks nedidelis į VRE VN atvykusiųjų skaičius.

2.1.3. Tolerancija

Įvairių kultūrų ir gyvenimo būdų toleravimas padeda ne tik išlaikyti ar pritraukti talentingus asmenis, bet ir sukurti atvirą visuomenę, kurioje klestėtų kūrybiškumas ir būtų branginama įvairovė. Tačiau kai kurių šalių gyventojams nelabai patinka, kad kaimynas arba aukščiausią renkamą politinį postą užimantis žmogus yra kitokios etninės kilmės, išpažįsta kitą religiją ar tikėjimą, yra kitokios lytinės orientacijos arba neįgalus (žr. 7 informacinį lapą). Šių rūšių diskriminacija Europos Sąjungoje draudžiama¹¹. Vis dėlto, kitaip nei JAV ir Islandijoje, aštuoniuose VN daugiau kaip pusei respondentų nepatiktų, kad aukščiausiąjį renkamąjį politinį

⁹ COM(2007) 637.

¹⁰ Piniginių perlaidų srautai į ir iš ES (angl. *Remittance flows to and from the EU*), 2007 m. Eurostatas.

¹¹ ES pagrindinių teisių chartijos 21 straipsnis.

postą užimtų kitokios etninės kilmės asmuo, o devyniose – kad šaliai vadovautų homoseksualus asmuo.

Nors apskritai respondentai teigia, kad, jų nuomone, diskriminacija jų VN sumažėjo, septyniolikoje VN manoma, kad bent vienos rūšies diskriminacija paplitusi labiau nei prieš penkerius metus. Beveik visose VN tai buvo etninė diskriminacija, bet buvo ir diskriminacijos dėl religijos, homoseksualumo ar lyties atvejų. Nors labiau išsivysčiusios VN šiek tiek tolerantiškesnės, kai kuriose iš jų šis rodiklis vis dar gana žemas, o dėl didėjančio nedarbo diskriminacijos atvejų gali pagausėti.

Užsienyje gimusių gyventojų nedarbo lygis dažnai didesnis VRE VN: čia jis du ar net tris kartus didesnis nei toje šalyje gimusių žmonių. Toks aukštas lygis iš dalies susidarė dėl nepakankamo vietos kalbos mokėjimo ir žemesnio išsilavinimo, tačiau ir dėl diskriminacijos. Kadangi migracija iš ne Europos Sąjungos šalių bus vienintelis gyventojų skaičiaus mažėjimo stabdymo būdas, ateityje bus dar svarbiau užtikrinti, kad migrantai ir jų vaikai galėtų rasti darbą arba pradėti verslą¹². Didesnės galimybės gauti reikiamą išsilavinimą ir mokytis aukštosiose mokyklose padės pagerinti jų integraciją į darbo rinką¹³.

Pagrindinė kūrybiškoji klasė (žr. 8 informacinį lapą) ypač svarbi ekonomikai, nes jos nariai generuoja daugiau idėjų ir veikiausiai steigs daugiau naujų įmonių, taip užtikrindami ekonomikos augimą ir kurdami naujas darbo vietas¹⁴. Atlikus tyrimą nustatyta, kad JAV¹⁵ ši klasė renkasi talentingų ir tolerantiškų žmonių bei aukštų technologijų miestus. Pagrindinės kūrybiškosios klasės profesijos – inžinieriai, rašytojai, architektai, mokslininkai, pedagogai, menininkai ir kitos profesijos susijusios su naujų prasmingų produktų, procesų ar paslaugų kūrimu.

Europos Sąjungoje pagrindinė kūrybiškoji klasė daugiausia susitelkusi sostinių regionuose ir aplink juos, taip pat Beneliukso ir Šiaurės šalyse, Airijoje ir Jungtinėje Karalystėje. Šiuose regionuose gyvena daug užsienio šalyse gimusių aukštųjų mokyklų absolventų, sudaryta galimybė naudotis plačiajuosčiu ryšiu ir neretai yra didelių miestų, patvirtinančių taisyklę, kad jiems teikiama pirmenybė. Vis dažniau pripažįstama, kad šie regionai ir didmiesčių teritorijos yra galingi naujovių diegimo varikliai; daugelis miestų imasi didinti savo kūrybiškumą, viliodami kūrybiškus aukštos kvalifikacijos žmones ir siūlydami geras sąlygas novatoriškų profesijų atstovams ir įgyvendintinioms idėjoms¹⁶. Konvergencijos regionuose pagrindinės kūrybiškosios klasės atstovų dalis mažesnė – 5 proc., palyginti su RKU regionais, kur šis rodiklis lygus 8 proc.; taip greičiausiai yra dėl mažesnio aukštųjų mokyklų absolventų ir užsienyje gimusių žmonių skaičiaus, taip pat dėl mažesnio IRT naudojimo. Pavyzdžiui, 2008 m. konvergencijos regionuose plačiajuosčiu ryšiu galėjo naudotis 32 proc. žmonių, palyginti su 57 proc. RKU regionuose, tačiau tai gerokai daugiau nei 2004 m., kai šis rodiklis siekė tik 8 proc.

¹² COM(2008) 394.

¹³ Darbo vietos imigrantams (angl. *Jobs for Immigrants*), 2008 m. EBPO.

¹⁴ Kūrybiškumas ir regioninės ekonomikos augimas (angl. *Creative class and regional growth*). 2007 m., R. A. Boschma & M. Fritsch.

¹⁵ Kūrybiškosios klasės atsiradimas (angl. *The Rise of the Creative Class*), 2002 m. Richard Florida.

¹⁶ Europos didmiesčių regionų konkurencingumas, www.acre.socsci.uva.nl/.

1 pav. Kūrybiškumo rodikliai pagal regionų rūšis

Rodiklis	Laiko- tarpis	Vienetas	Konvergencijos regionai	Pereinamojo laikotarpio tikslų siekiantys regionai	RKU
Aukštojo išsilavinimo įgijimas *	2007 m.	Procentinė 25-64 m. gyventojų dalis	17	25	26
25-64 m. suaugusių žmonių švietimas ir mokymasis *	2007 m.	Procentinė 25-64 m. gyventojų dalis	5,1	8,1	11,5
15-64 m. gyventojų, gimusių kitoje šalyje, skaičius *	2007 m.	Procentinė 15-64 m. gyventojų dalis	2,8	10,3	12,5
Nedarbo lygis	2007 m.	Procentinė aktyvių gyventojų dalis	9,2	8,4	6,1
Nedarbo lygio tendencija	2000 - 2007 m.	Pokytis procentiniais punktais	-4,6	-3,0	-0,5
Viešbučių svečių skaičius *	2006-07	Vienam gyventojui tenkantis svečių skaičius	0,7	1,4	1,4
Pagrindinė kūrybiškoji klasė *	2006-07	Procentinė 15-64 m. gyventojų dalis	5,4	6,9	8,3
Plačiajuosčio ryšio prieiga**	2008 m.	Procentinė namų ūkių dalis	32	43	57
<small>* išsk. FR9 ** išsk. FR9, DE5, DEC, UKD1, UKE1, UKK3, UKM5</small>					

2.2. Naujovių diegimas

Šioje ataskaitoje nagrinėjamas regionų lygmuo, bet yra ir pasaulinis naujovių diegimo lygmuo. Iš mokslinių tyrimų¹⁷ matyti, kad ES atsilieka nuo JAV, tačiau pradėjo atotrūki mažinti. Pažymėtina, kad Europos Sąjungoje sparčiau auga aukštųjų mokyklų absolventų ir mokslininkų skaičius, daugėja viešųjų mokslinių tyrimų ir plėtros projektų, rizikos kapitalo, gerėja plačiajuosčio ryšio prieiga, didėja užimtumas daug žinių reikalaujančių paslaugų srityje³; be to, ES pirmauja mokslinių ir inžinerinių profesijų absolventų skaičiumi, prekių ženklų srityje, turi geriausias mokėjimų balanso srautus technologijų srityje; ES didžiausias užimtumas aukštesniųjų ir aukštųjų technologijų srityje³.

Nauja naudinga idėja gali būti pritaikyta socialinėje, kultūros ar ekonomikos srityje. Diegiant socialines naujoves gali būti sukurta geresnių vaikų priežiūros modelių, pagerinta sveikatos priežiūra namuose, skatinamas tvaraus transporto naudojimas. Diegiant kultūros naujoves gali būti sukurta naujų meno formų. Įgyvendinant tokias idėjas ekonomikos srityje, gali būti sumažintas energijos vartojimas, racionalizuoti procesai ir pagerinta produktų ir paslaugų struktūra; visa tai padeda didinti našumą. Daugelyje regionų gerokai padidėjo našumas (žr. 9 informacinį lapą). Labiausiai našumas didėja VRE VN. Nuo 2000 m. konvergencijos regionuose pramonės ir paslaugų našumas didėjo 2 proc. per metus – du kartus sparčiau nei RKU regionuose. Prie šio didėjimo prisidėjo geresnis švietimas, geresnis ir platesnis IRT taikymas ir didelės tiesioginės užsienio investicijos (TUI).

TUI – labai svarbus investicijų šaltinis beveik visoms VRE VN (žr. 3 paveikslą); čia gryniesi TUI srautai 2005–2007 m. siekė daugiau kaip 3 proc. metinio BVP. Tačiau tiesioginėmis užsienio investicijomis nebūtinai steigiamos naujos įmonės. Daugeliu atvejų TUI reiškia, kad

¹⁷ 2008 m. Europos naujovių diegimo rezultatų suvestinė (angl. *European Innovation Scoreboard*), 2009 m., MERIT.

užsienio investuotojas įsigyja kontrolinį įmonės akcijų paketą. Didelis našumo augimas konvergencijos regionuose yra pagrindinė atotrūkio, skaičiuojamo pagal vienam gyventojui tenkančią BVP dalį, esminio sumažėjimo priežastis. Užimtumo lygio atotrūkis nuo 2000 m. tebėra didesnis kaip dešimt procentinių punktų (žr. 4 paveikslą). 2000–2006 m. vienam gyventojui tenkančios BVP dalies santykis su ES vidurkiu padidėjo šešiais procentiniais punktais; šis pereinamojo laikotarpio tikslų siekiančių regionų rodiklis prie ES vidurkio priartėjo keturiais procentiniais punktais, o konvergencijos regionai, pasiekę 59 proc., priartėjo prie 75 proc. ribos, tačiau iki jos dar gerokai trūksta (žr. 2 informacinį lapą).

2.2.1. *Naujos įmonės*

Naujas idėjas dažnai įgyvendina naujos įmonės. Tai gali būti visiškai nauja vietos verslininko įsteigta įmonė arba įmonė, įsteigta tiesioginėmis užsienio investicijomis (TUI). Naujai steigiamos įmonės yra pagrindinis naujovių variklis. Novatoriškos naujos įmonės gali išsikovoti tam tikrą nišą rinkoje ir sparčiai augti (vadinamosios „gazelės“). Tačiau įsteigti naują įmonę ne visada paprasta. Pasaulio bankas¹⁸ nurodo, kad yra ne mažiau kaip šimtas šalių, kuriose įsteigti naują įmonę lengviau nei Vokietijoje, Austrijoje, Graikijoje, Ispanijoje ir Lenkijoje (žr. 2 paveikslą). Į šalių, kuriose lengviausia įsteigti įmonę, dešimtuką patenka tik Airija ir Jungtinė Karalystė.

¹⁸ 2009 m. verslo ataskaita (angl. *Doing Business 2009 Report*), Pasaulio bankas.

2 pav. Verslo sąlygų palankumas, 2009 m.

Ūkis	Verslo sąlygų palankumas	Įmonės steigimas
Airija	7	5
Jungtinė Karalystė	6	8
Prancūzija	31	14
Danija	5	16
Suomija	14	18
Belgija	19	20
Estija	22	23
Rumunija	47	26
Vengrija	41	27
Švedija	17	30
Portugalija	48	34
Latvija	29	35
Slovėnija	54	41
Slovakija	36	48
Nyderlandai	26	51
Italija	65	53
Liuksemburgas	50	69
Lietuva	28	74
Bulgarija	45	81
Čekija	75	86
Vokietija	25	102
Austrija	27	104
Graikija	96	133
Ispanija	49	140
Lenkija	76	145
Iš viso lyginama 181 šalis.		
Šaltinis: 2009 m. Pasaulio banko verslo sąlygų palankumo ataskaita.		

2006 m. pavasario Europos Vadovų Taryba nustatė tris aiškius tikslus – pasiekti, kad naujos įmonės steigimas būtų paprastesnis, pigesnis ir spartesnis, tačiau iki 2008 m. visus tris tikslus pasiekė tik devynios VN¹⁹.

Kitas svarbus verslumo skatinimo būdas – aktyvus verslumo, kaip profesinės karjeros galimybės, skatinimas, pirmiausia regionuose, kuriuose didelis (jaunimo) nedarbas. Verslumo ugdymas galėtų būti tinkamas būdas įtikinti jaunimą įgyvendinti savo idėjas.

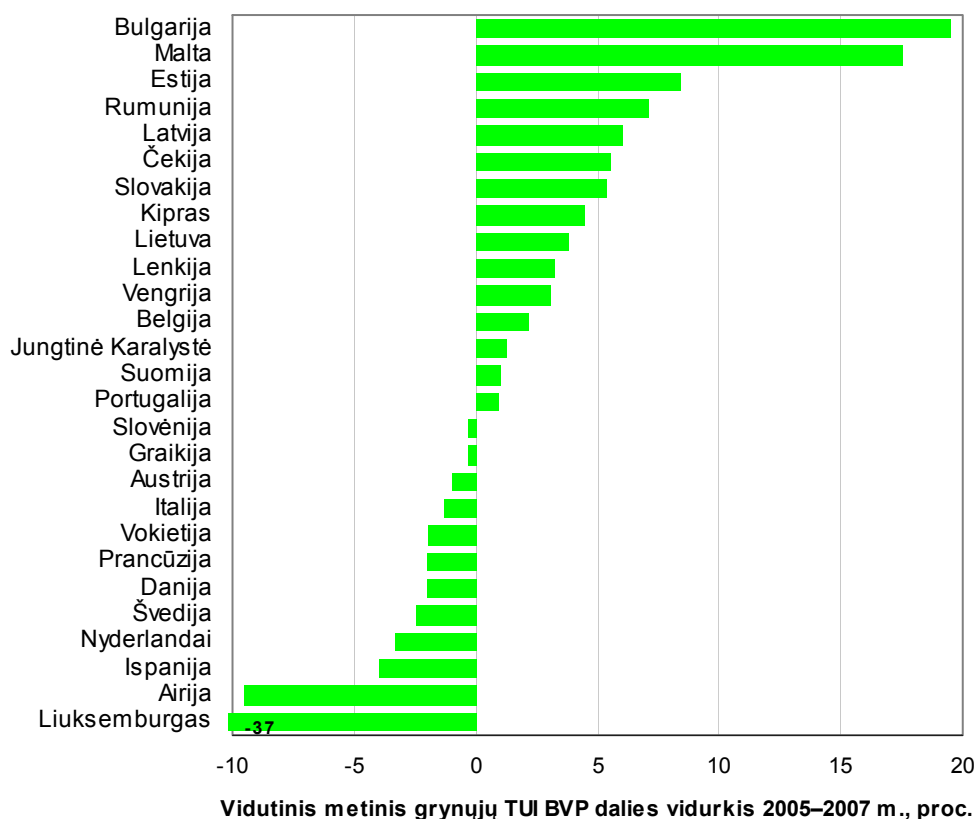
Naujos užsienio įmonės dažnai būna susitelkusios sostinės regione, pvz., kaip Čekijoje, Slovakijoje, Suomijoje ir Portugalijoje (žr. 10 informacinį lapą). Be to, jos dažnai būna susitelkusios pasienio regionuose, ypač prie sienų, esančių arčiausiai likusios ES dalies, pvz., vakarinėse Lenkijos ir Vengrijos dalyse, Rumunijos šiaurės vakaruose ir rytinėje Prancūzijos dalyje. 2005–2007 m. konvergencijos regionai aplenkė RKU regionus vienam gyventojui tenkančiu naujų užsienio įmonių skaičiumi. Dėl krizės sumažės TUI ir bus įsteigta mažiau naujų užsienio įmonių. Moksliniuose tyrimuose²⁰ pabrėžiama, kad regioninė politika užsienio įmonių žinių sklaidą skatina geriau nei nacionalinė politika.

¹⁹ http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/support_measures/start-ups/startups2008.pdf.

²⁰ Galutinė ataskaita, 2009 m. DYNREG.

http://www.esri.ie/research/research_areas/international_economics/dynreg.

Grynujų TUI srautai valstybėse narėse 2005–2007 m.

Vienas Paslaugų direktyvos tikslų – iki 2009 m. pabaigos palengvinti naujų paslaugų įmonių steigimą kitose valstybėse narėse. Dėl to gali padidėti TUI, pirmiausia pasienio regionuose. Nacionalinėms, regioninėms ir vietos valdžios institucijoms sparčiai ir iki galo įgyvendinus šią direktyvą bus užtikrintas didžiausias poveikis darbo vietų kūrimui ir naujų įmonių steigimui visoje Europoje.

2.2.2. Esamos įmonės

Esamos įmonės naujoves diegia pasinaudamos MTP ir kitais būdais²¹, pvz., pritaikydamos technologijas, diegdamos netechnologines naujoves ir naujais būdais derindamos jau turimas žinias. Tyrimai²² aiškiai rodo, kad didelės įmonės daugiau investuoja į MTP ir dažniau įgyvendina vidaus naujoves, o MVĮ turi prastesnes finansavimo galimybes ir paprastai diegia mažiau naujovių, o reikiamų naujovių diegimą užsako. Tačiau spartus MVĮ augimas gali turėti dar didesnio poveikio naujovių diegimui, tik joms gali trukdyti apsaugotos rinkos ir kitos kliūtys.

²¹ Ignoruojami naujovių kūrėjai (angl. *Neglected Innovators*), 2008 m., MERIT.

²² Šaltinis: „*Innobarometer 2007*“, 2008 m., *Flash EB213*, ir „*R&D in Europe*“, 2009 m., K. Uppenbergs, EIB.

MTP labiausiai paplitusi tam tikruose sektoriuose (gamybos sektoriui tenka 80 proc.) ir regionuose, pvz., 30 proc. įmonių MTP išlaidų (ĮMTPI, žr. 11 informacinį lapą) padaroma tik dešimtyje regionų. Tik dvidešimt devyniuose regionuose įmonės į MTP investuoja daugiau kaip 2 proc. BVP. Daugelyje regionų ši dalis mažesnė kaip 1 proc. Apskritai ES MTP tikslais išleidžia gerokai mažiau nei JAV, tačiau kai kurios VN atitinka JAV lygį tam tikruose gamybos sektoriuose. Visgi MTP tenka tik labai maža naujovių diegimo išlaidų dalis.

RKU regionuose ĮMTPI sudaro 1,3 proc., t. y. keturis kartus daugiau nei konvergencijos regionuose. Mažiau išsivysčiusiuose regionuose technologijų sklaida gali turėti daugiau reikšmės; tą rodo didžiulis vienam gyventojui tenkančių patentų skaičius: RKU regionuose patentų paraiškų pateikiama trylika kartų daugiau nei konvergencijos regionuose.

4 pav. Naujovių diegimo rodikliai pagal regionų rūšis

Rodiklis	Laikotarpis	Vienetas	Konvergencijos regionai	Pereinamojo laikotarpio tikslų siekiantys regionai	RKU
Pramonės ir paslaugų našumas (PPN)	2006 m.	Indeksas: ES 27 = 100	63	90	113
Pramonės ir paslaugų našumo tendencija	2000-2006 m.	Vidutinis metinis realusis našumo augimas	1,9	1,3	0,9
Užimtumo lygis	2007 m.	Procentinė 15-64 m. gyventojų dalis	59	64	69
BVP vienam gyventojui (PPN)	2006 m.	Indeksas: ES 27 = 100	59	95	122
BVP vienam gyventojui (PPN) tendencija	2000-2006 m.	Indeksas: pokytis punktais	5,4	5,9	-4,4
Įsteigta naujų užsienio įmonių	2005-07	Milijonui gyventojui	268	62	225
Naujų užsienio įmonių skaičiaus pokytis	2001-03 - 2005-07	Milijonui gyventojui	118	-34	-18
MTP išlaidos verslo įmonių sektoriuje	2006 m. *	Proc. BVP	0,36	0,42	1,36
* išsk. UKM5 UKM6					

2.3. Išvada

Dėl finansų krizės ir nuosmukio didėja kūrybiškumo ir naujovių diegimo reikšmė. Analizė parodė, kad kūrybiškumui ir naujovių diegimui būdingas aiškus regioninis aspektas. Pagal daugelį rodiklių, pvz., pagrindinės kūrybiškosios klasės, MTP ir žmogiškojo kapitalo intensyvumo, RKU regionų rezultatai labai geri. Tačiau pagal kai kuriuos kitus rodiklius, pvz., TUI ir našumo didėjimo, geresni konvergencijos regionų rezultatai. Kokias išvadas galima padaryti iš šių tendencijų?

Konvergencijos regionai gali gauti daugiau naudos iš užsienio įmonių, integruodami jas į savo regiono ekonomiką ir gerindami įsisavinimo pajėgumus. Stiprūs užsienio įmonių ir vietos tiekėjų ryšiai padeda didinti našumą, vietos užimtumą ir gerinti žinių perdavimą. Šie regionai turėtų kelti išsilavinimo ir mokymosi lygį: taip pagerės jų gebėjimas įsisavinti naujas idėjas ir praktinius metodus ir bus lengviau išlaikyti didelį našumo augimą.

Be to, šie regionai turėtų didinti savo patrauklumą laisvalaikio ir verslo keliautojams, pvz., skatindami kultūrinę ir kūrybinę veiklą. Tai turėtų padėti keistis naujomis idėjomis ir galbūt padidinti regiono patrauklumą naujiems gyventojams ir grįžtantiems migrantams.

Pereinamųjų tikslų siekiantys regionai mažina atotrūkį nuo RKU regionų, tačiau jų rezultatai pagal daugelį ekonominių rodiklių, įskaitant našumą ir užimtumą, yra prastesni. Vis dar

gerokai prastesni naujovių diegimo rodikliai, pvz., MTP, patentų ir žmogiškojo kapitalo rodikliai. Norėdami pereiti nuo našumu grindžiamos ekonomikos prie naujovėmis grindžiamos ekonomikos²³, šie regionai turės pagerinti savo verslo sąlygas ir daugiau investuoti į MTP, švietimą, mokymą ir pagrindinių kūrybinių įgūdžių lavinimą.

RKU regionai turėtų kuo geriau išnaudoti tai, kad juose gyvena daug kitose šalyse gimusių žmonių, užtikrindami, kad šie gyventojai būtų integruoti į darbo rinką ir kad jiems būtų lengviau steigti savo įmones. Norėdami ir toliau konkuruoti pasauliniu mastu, šie regionai turi padidinti investicijas į kūrybiškumą ir naujovių diegimą ir paspartinti naujų idėjų virsmą naujais produktais, paslaugomis arba procesais.

Kūrybiškumas ir naujovės klesti ten, kur sveikinamos ir remiamos naujos idėjos ir metodai. Regione, kuriame žmonės diskriminuojami dėl jų etninės kilmės, įsitikinimų, lyties, negalios, amžiaus arba lytinės orientacijos, bus net tik mažiau teisingumo, jis taip pat bus ne toks konkurencingas. Todėl visi regionai turėtų stengtis mažinti diskriminaciją, skatinti kultūrų dialogą ir būti atviresni skirtingos kilmės ar gyvenimo būdo žmonėms.

3. TERITORINĖ SANGLAUDA: DISKUSIJŲ PAŽANGA

Lisabonos sutarties 3 straipsnyje teritorinė sanglauda įvardyta kaip būsimos sanglaudos politikos tikslas. Be to, dėl dabartinės krizės netolygaus teritorinio poveikio ES teritorinės sanglaudos svarba tapo dar didesnė, o diskusijos apie pačią koncepciją įgauna pagreitį.

2008 m. spalio mėn. Europos Komisija priėmė Žaliąją knygą dėl teritorinės sanglaudos²⁴, kuria pradėtos plačios viešos diskusijos dėl teritorinės sanglaudos ir jos politinių aspektų. Komisija džiaugėsi gavusi 391 atsakymą²⁵, įskaitant pastabas iš visų valstybių narių, beveik šimto regioninių valdžios institucijų, daugiau kaip šimto penkiasdešimties regioninių ir vietos asociacijų, taip pat iš miestų, ekonominių ir socialinių partnerių, pilietinės visuomenės organizacijų, mokslinių tyrimų institucijų ir pavienių piliečių. Europos Parlamentas, Regionų komitetas ir Europos ekonominių ir socialinių reikalų komitetas parengė savo nuomonės dėl Žaliosios knygos dėl teritorinės sanglaudos.

Šiame skyriuje glaustai apibendrinami pagrindiniai konsultacijų rezultatai.

3.1. Teritorinės sanglaudos apibrėžtis, aprėptis ir mastas

Žaliojoje knygoje dėl teritorinės sanglaudos apibrėžtis nepateikta, bet prašoma ją nustatyti. Atsakydamas Europos Parlamentas išreiškė susirūpinimą, kad be „visuotinai suderintos, bendros ir suprantamos apibrėžties“ bus sunku svarstyti politinius aspektus. Kai kurie respondentai tam pritarė, tačiau kiti tvirtino, kad dėl reikalavimo nustatyti tikslią apibrėžtį be reikalo atidėliojamos diskusijos. Laimei, per šias diskusijas pasiektas bendras sutarimas dėl teritorinės sanglaudos tikslo ir pagrindinių principų.

Teritorinės sanglaudos tikslas – skatinti darnų ir tvarų visų teritorijų vystymąsi, remiantis jų teritorinėmis ypatybėmis ir ištekliais.

²³ Pasaulinio konkurencingumo 2008–2009 m. ataskaita (angl. *Global Competitiveness Report 2008-2009*), Pasaulio ekonomikos forumas.

²⁴ COM(2008) 616.

²⁵ http://ec.europa.eu/regional_policy/consultation/terco/consultation_en.htm.

Plačiau pritaria siūlomiems trims pagrindiniams šio tikslo siekimo principams:

- koncentracijos (užtikrinama kritinė masė ir šalinami neigiami išoriniai veiksniai);
- sujungimo (veiksmingo atsiliekančių vietovių sujungimo su vystymosi centrais, diegiant infrastruktūrą ir suteikiant galimybę naudotis paslaugomis, svarba); ir
- bendradarbiavimo (bendras darbas, nepaisant administracinių ribų sąveikai užtikrinti).

Atsakymuose pabrėžiama, kad teritorinė sanglauda papildo ir sutvirtina ekonominę ir socialinę sanglaudą ir kad minėti trys principai jau netiesiogiai taikomi įgyvendinant sanglaudos politiką. Kai kurie respondentai teigė, kad teritorinė sanglauda iš esmės padeda užtikrinti socialinę ir ekonominę sanglaudą, bet, daugelio nuomone, tai platesnė horizontali sąvoka, apimanti visas politikos sritis ir visus administravimo lygmenis.

Daugelis respondentų pabrėžė teritorinės sanglaudos solidarumo aspektą; kai kurie nurodė, kad tai teritorinis Europos socialinio modelio aspektas. Tai reiškia, kad būtina atsižvelgti į visais lygmenimis (nuo ES iki regioninio ir vietos lygmens) egzistuojančius ekonominius ir socialinius teritorijų skirtumus. Daugelyje atsakymų nurodyta, kad siekiant solidarumo ir konkurencingumo, labai svarbu visose teritorijose užtikrinti gerą gyvenimo kokybę, lygias galimybes ir galimybę naudotis bendros svarbos paslaugomis.

Tik nedaugelis respondentų siūlė teritorinę sanglaudą susieti su keletu geografinių ypatumų, galinčių turėti įtakos vystymuisi. Be to, jie šioms teritorijoms pasiūlė konkrečių ES politikos kryptių ir finansavimo būdų ar netgi išsamių ES strategijų. Tačiau daugelyje atsakymų, įskaitant aiškią VN daugumą, tvirtinama, kad šie ypatumai tiesiogiai nelemia sėkmės ar nesėkmės, pagal juos neatsižvelgiama į valstybių narių ir regionų gebėjimą imtis tinkamų politinių veiksmų, todėl jiems nereikia taikyti specialių priemonių, jau nekalbant apie kompensacijas. Šiais atsakymais patvirtinta, kad politinės intervencijos ir planavimo pagrindas turėtų būti socialinė ir ekonominė teritorijų būklė. Be to, jais pabrėžta, kad įgyvendinant sanglaudos politiką jau suteikta pakankamai lankstumo įvairioms įvairių teritorijų problemoms spręsti.

Daugelyje atsakymų tvirtinama, kad įvairiems klausimams (pvz., pradedant socialine atskirtimi arba besaiki miestų plėtra ir baigiant galimybėmis naudotis paslaugomis arba potvynių rizika) spręsti reikia įvairių teritorinių lygmenų politinių sprendimų. Šie lygmenys gali būti nuo skurdžių miesto rajonų iki didmiesčių teritorijų arba nuo upės baseinų iki kalnų vietovių. Europos paramos ir pageidaujamo lankstumo, leidžiančio spręsti problemas praktiškai, poreikis turėtų būti svarstomas atsižvelgiant į subsidiarumo principą.

3.2. Geresnis koordinavimas ir naujos teritorinės partnerystės

Daugelyje atsakymų teritorinė sanglauda siejama su integruotu požiūriu, daugiapakopiu valdymu ir partnerystėmis; tai trys puoselėjamos sanglaudos politikos vertybės. Pirmiausia palankiai atsiliepta apie Bendrijos iniciatyvas, pvz., URBAN ir kaimo plėtros programą LEADER. Tačiau daugelyje atsakymų tvirtinama, kad teritorinės sanglaudos pasekmė turėtų būti teritorinio aspekto išgryninimas planuojant ir įgyvendinant Bendrijos politiką. Pavyzdžiui, daugelyje atsakymų prašoma užtikrinti geresnį įvairių ES priemonių ir fondų koordinavimą ir didesnę jų nuoseklumą.

Išaiškėjo, kad visuotinai sutariama, jog įvairių lygmenų viešoji politika turėtų būti rengiama atsižvelgiant į jos teritorinį poveikį, taip išvengiant prieštarų padarinių. Tai pirmiausia pasakytina apie teritorinio poveikio Europos politikos kryptis, pvz., sanglaudos, transporto, energetikos, žemės ūkio, aplinkosaugos, užimtumo, konkurencijos ir mokslinių tyrimų politiką. Keliuose atsakymuose pabrėžta, kad taip pat turėtų būti apsvarstyti teritoriniai Lisabonos ir Geteborgo strategijų aspektai. Jei į teritorinį poveikį būtų atsižvelgiama politikos rengimo etape, padidėtų naudinga sąveika ir veiksmingumas. Todėl būtina geriau suvokti teritorinį viešosios politikos poveikį. Daugelyje atsakymų prašoma, kad pagrindinio vaidmens čia imtųsi ES, pvz., kad ji išbandytų būdus, kuriais teritorinis aspektas būtų labiau išgrynintas taikant esamus poveikio vertinimo metodus.

Visuose atsakymuose pritarta, kad koordinavimą taip pat būtų galima pagerinti plačiau taikant daugiapakopį valdymą. Absoliučios daugumos nuomone, dėl to neturėtų kisti kompetencijų pasidalijimas, ypač erdvės planavimo srityje. Daugelyje atsakymų pabrėžiama, kad svarbi regioninio ir vietos lygmens veikėjų, įskaitant miestų ir miestelių, privačiojo sektoriaus ir pilietinės visuomenės atstovus, funkcija – politikos rengimas, įgyvendinimas ir vertinimas. Atsakymuose ES raginama palengvinti tarpvalstybinį teritorinį (miestų ir kaimų partnerysčių, didmiesčių regionų ir miestų tinklų) valdymą, kad būtų užtikrinta kritinė masė, leidžianti teikti viešąsias paslaugas arba kurti bendros svarbos projektus. Kai kuriuose atsakymuose teigiama, kad ES, įgyvendindama sanglaudos politiką, privalo padėti įvairiais erdviniais lygmenimis vystyti institucinius pajėgumus ir taip kartu prisidėti prie ne ES finansuojamų politikos kryptų veiksmingumo didinimo.

3.3. Geresnis bendradarbiavimas

Beveik vieningai pripažįstama, kad minėtosios trys teritorinio bendradarbiavimo kryptys yra teritorinės sanglaudos pagrindas ir aiškūs ES pridėtinės vertės pavyzdžiai. Primygtinai reikalaujama stiprinti teritorinį bendradarbiavimą, suteikiant jam daugiau strateginių savybių, tačiau kartu darant jį lankstesnį ir paprastesnį. Šiuo požiūriu palankiai vertinamas Europos teritorinio bendradarbiavimo grupės (ETBG) įsteigimas ir įvardijamos jos galimybės.

Pasienio regionai yra tarsi Europos integracijos laboratorijos. Pavyzdžiui, pasienio aglomeracijų arba gamtinių vietovių suinteresuotosios šalys galėtų išbandyti bendrus plėtros planus ir bendrą paslaugų teikimą.

Daugelyje atsakymų pabrėžiama nacionalinių ir regioninių strategijų koordinavimo, reguliavimo ir tvrios ištisų tarptautinių teritorijų plėtros finansavimo, kaip tai buvo daroma pagal Baltijos jūros strategiją, svarba.

ES turėtų padėti dalytis gerąja patirtimi ir praktika. Plačiai pritariama, kad reikėtų stiprinti regionų bendradarbiavimą (ypač pagal INTERREG C ir URBACT iniciatyvas), pirmiausia kuriant tinklus ir atliekant lyginamąją analizę ir taip siekiant išspręsti problemas nepaisant administracinių sienų.

Be to, atsakymuose raginama geriau koordinuoti sanglaudos ir užsienio politiką, stiprinti Europos kaimynystės politiką ir panaudoti ETBG sprendžiant su ES išorinėmis sienomis susijusius klausimus.

3.4. Teritorinės sanglaudos supratimo gerinimas

Visi respondentai sutiko, kad reikia geresnių teritorijų analizės priemonių ir rodiklių, kurie padėtų perprasti teritorines tendencijas. Gerinti politikos struktūrą gali padėti geresnė analizė NUTS3 lygmeniu, teminės analizės migracijos arba klimato kaitos klausimais plėtojimas ir teritorinio poveikio vertinimo priemonių tobulinimas. Manoma, kad šiuo požiūriu vertingiausias priemonės yra programa ESPON ir miestų auditas.

Analizės tikslais Komisija raginama vienam gyventojui tenkančios BVP dalies rodiklį papildyti kitais gyvenimo kokybės rodikliais (pvz., žmogaus socialinės raidos, tvarumo, pažeidžiamumo, galimybės naudotis paslaugomis).